Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Viite Asiantuntijalausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 - työvoimapoliittisen koulutuksen järjestelmän toimivuus

Asia: Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja TE-toimiston esitys asiantuntijakuulemisessa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2019 – työvoimapoliittisen koulutuksen järjestelmän toimivuus

Valtion talousarvioesitys 2019 ja työvoimakoulutusjärjestelmä

Yleistä

Valtion vuoden 2019 talousarvioesityksessä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla painotetaan toimenpiteitä, joilla kehitetään työelämää kansalaisten ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat ja osaavan työvoiman saatavuusongelmien lisääntyminen edellyttävät työhallinnolta entistä määrätietoisempaa *muutoksen hallintaa* ja yhä *proaktiivisempaa* reagointia työmarkkinoiden muutostilanteisiin sekä *yhteistyötä opetushallinnon* ja työmarkkinaosapuolten, erityisesti yritysten ja muiden työnantajien kanssa ennen kuin ollaan laajoissa työvoiman saatavuusongelmissa. Koordinoinnin tarve OKM:n kanssa alueilta lähtien korostuu.

Työvoimareservien hyödyntämisen ohella tarvitaan huomion suuntaamista entistäkin voimakkaammin työntekijöiden työuraa tukeviin toimenpiteisiin, kuten työssä olevan työvoiman oppimismahdollisuuksien ja työkyvyn kehittämiseen osana työpaikkojen liiketoimintastrategiaa**.** Kysymys on *työpaikoilla tapahtuvan oppimisen ja oppimisympäristön vahvistamisesta* tukemaan sosiaalisten, taloudellisten ja teknisten innovaatioiden syntyä, käyttöönottoa ja soveltamista, ts. työyhteisön ja liiketoiminnan kehittämisestä käsi kädessä. Tähän nykyinen TEM-hallinnonalan työvoimakoulutus tarjoaa edelleen hyvät lähtökohdat.

Työvoimakoulutusta kehitetään vuonna 2019 *kasvupalvelujen* suuntaan mm. kasvupalvelupilottien avulla. Työvoimakoulutus on yksi keskeinen palvelu, kun osaamista kehitetään tulevissa kasvupalveluissa. Valtion talousarvion 2019 momentin 32.30.51 määrärahoja saakin käyttää myös mm. kasvupalvelupilottien ja muiden pilottien osalta palveluntuottajalta hankittavaan kokonaisuuteen, johon sisältyy työvoimakoulutusta ja muita työnhakijan palveluprosessiin liittyviä toimia ja työnvälityspalvelua.

Valmistelun kytkeytyminen osin esitettyihin lainmuutoksiin sitoo kuitenkin voimavaroja, jota epävarmuus muutoksista lisää.

Kokonaisarvio on kuitenkin positiivinen: Työvoimakoulutus vastaa edelleen osaltaan joustavasti työttömien työnhakijoiden, työttömyysuhan alaisten henkilöiden, työelämän nopeasti muuttuviin

osaamistarpeisiin ja kasvualojen tarpeisiin. Työvoimakoulutuksen hankintamenettelyä on kehitetty huomioimaan nykyistä paremmin koulutuksen laatu ja vaikuttavuus sekä uudenlaiset toimintamallit. Yritysten kanssa yhteistyössä järjestettävää ja rahoitettavaa yhteishankintakoulutusta kehitetään sekä lisätään sen tunnettavuutta ja käyttöä kasvun tukemiseksi.

ELY-keskusten työvoimakoulutuksen järjestämisosaamista ja yhteistyötä kehitetään määrätietoisesti. Yhteistyö hallinnon sisällä on tuloksellista ja laajinta työvoimahallinnon kokonaisuutta tarkastellen tällä osa-alueella; Osaava Suomi verkosto on tästä toimiva esimerkki työhallinnon sisältä.

Yksityiskohtaisempi järjestelmän toimivuuden tarkastelu

Työvoimakoulutuksen järjestämisresurssit vuodelle 2019

Valtion talousarvioesityksen 2019 momentin 32.30.51 määrärahat riittävät nykymuotoisen ammatillisen työvoimakoulutuksen hankintaan hyvin momentin siirtomääräraha- ja myöntövaltuusmenettelyn takia sekä määräseurannan kehittymisen myötä. Kasvupalvelupilottien joustavaan rahoittamiseen odotetaan TEM:ltä vielä lisäohjeita loppuvuonna 2018.

Maakuntavalmistelun siirtyminen on voitu ottaa alueilla huomioon niin, että työvoimakoulutus-hankinnat toteutuvat oikea-aikaisesti ja tarvetta vastaavasti.

Työvoimakoulutuksena toteuttavaan kotoutumiskoulutukseen on esitetty myös riittävästi määrärahoja tämän hetkisen tilanteen mukaan.

Opiskelijahenkilötyövuosia ja -määrärahoja on jo lisätty ja esitetään lisättäväksi *OKM:n hallinnonalan työvoimakoulutuksen* toisen asteen uudistetussa ammatillisessa koulutuksessa, mutta myös korkeakouluissa, mikä on erittäin myönteinen asia myös työvoimapoliittisesti tarkastellen.

ELY-keskusten, TE-toimistojen sekä ministeriöiden välinen koordinaatio on resurssitarkastelun osalta kehittynyt pääosin myönteiseen suuntaan. Sen sijaan koulutuksen järjestäjät suuntaavat kuitenkin enimmän mielenkiintonsa rahoittavaan ministeriöön ja yhteistyön lisäämiseen onkin tarvetta alueiden näkökulmasta. Rahoitusesityksiä ei valmistella alue-edustajien kanssa riittävästi.

Oppilaitosten yhteistyö alueilla ei ole kehittynyt ammatillisen koulutuksen reformin myötä toivottavalla tavalla.

Havaintoja on myös vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksen koordinoimattomasta lisäämisestä.

Maakuntavalmistelun edetessä tuleekin kiinnittää huomiota alueiden kokonaistarpeesta lähtevään koulutuksen resursoitiin ja suunnitteluun.

Ennakointi

Eri hallinnonalojen ennakointiyhteistyö kaipaa alueellisen koulutusjärjestelmän osalta kehittämistä ennakointiosaamisen ja alueellisen koordinaation osalta. Erityisesti kohtaanto-ongelmien yhteinen ennakointi ei kaikilta osin ole ollut onnistunutta. Osa määrärahalisäyksistä on lisännyt järjestelmälähtöisyyttä tarpeen kustannuksella.

Maakuntavalmistelun yhteydessä on tullut esille tämä tarve koordinoida koko maakunnallista koulutuskokonaisuutta *osaamisen kehittämissuunnitelmasta* käsin. Tämä on tarpeen, jotta kahden järjestelmän eriytyminen vältetään.

Yrityslähtöiset yhteishankinnan koulutusmallit

Yhteishankintakoulutukset ovat pääsääntöisesti lyhytkestoisia ja yrityslähtöisiä rekry-, täsmä- ja muutoskoulutuksia. Näiden tarve ja kysyntä kasvaa edelleen, mikä lisää ELY-keskusten asiantuntijaresurssien tarvetta yritysyhteistyössä.

Näiden koulutusten työvoimapolittiinen vaikuttavuus on erityisen hyvä.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toteutettavassa yrityslähtöisessä yhteishankinta-koulutuksessa tulisi kuitenkin pystyä suorittamaan osatutkintoja aloilla, joissa se on työllistymisen edellytys.

Työvoimakoulutusjärjestelmän vaikuttavuus

Työvoiman hankinnassa ja kasvun tukemisessa työvoimapoliittinen koulutus on nykyisellään osoittanut toimivuutensa.ja tarpeellisuutensa. Työvoimapoliittisen koulutuksen järjestäminen on tällä hetkellä kohtuullisen joustavaa yritysten muuttuvissa tarpeissa. Työvoimapoliittisessa koulutuksessa järjestetään tarvetta vastaavasti myös lyhyistä koulutusjaksoista koostuvia jaksoja, jotka voidaan myöhemmin koulutuksen täydentyessä koota tutkinnoiksi.

Työvoimapoliittisella koulutuksella pystytäänkin tukemaan merkittävästi taloudellista kasvua ja vastaamaan yritysten työvoima- ja osaamistarpeisiin nopeasti, kuten talousarvioesityksessä todetaan.

Tulevaisuudessa tarvitaan yhä entistä enemmän räätälöityjä osaamisen kehittämispalveluita osana työnhakijoiden palveluprosessia

Vuoden 2019 talousarviossa vaikuttavuustavoite on 32 % enintään työttömänä kolme kuukautta koulutuksen päätyttyä. Koska tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus järjestetään työhallinnon ulkopuolella, on tarpeen seurata erikseen vaikuttavuutta OKM:n ja TEM:n hallinnonalojen osalta samalla mittaristolla.

Opiskelijapalaute

Koulutussuunnittelun ja hankintojen onnistumisesta kertovat hyvät työvoimakoulutuksen Opal-palautteet.

Ohjaus ja ohjautuvuus

Työvoimakoulutukseen hakeutuvien TE-toimistojen asiakkaiden määrä on joidenkin koulutusten osalta ollut vähäistä. Ohjaukseen on nyt saatu lisäresursseja, mikä on ensiarvoisen tärkeää myös koko ammatillista koulutusjärjestelmää ajatellen.

Aluehallinnon näkökulmasta voimavaroja tulisi kohdistaa aikuisten ohjaamomallin kehittämiseen ja pilotoimiseen eri toimijoiden yhteistyönä, jotta ohjaus ja ohjautuvuus kehittyisi työvoima- ja

osaamistarpeita vastaavasti kaikilla alueilla ja myös ottaen huomioon kahden hallinnoivan ministeriön työvoimakoulutusjärjestelmät

Ammatillisen koulutuksen reformi ja työvoimakoulutus

Vuoden 2018 alusta tutkintoon ja tutkinnon osiin johtava työvoimakoulutus ja sen määrärahat valtion talousarviossa on siirretty opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle osana toisen asteen koulutusreformia. Työvoimakoulutuksen opiskelijavuosikiintiöt ovat mukana koulutuksen järjestäjien järjestämisluvissa. Koulutuksiin haetaan TE-toimistojen kautta ja opiskelijavalinnat tehdään myös TE-toimistossa. Muutos hallinnonalojen välillä on pääsääntöisesti toiminut joustavasti TE-hallinnon näkökulmasta.

Huomiota tulee kiinnittää kasvaneisiin koulutuspituuksiin, mikä johtuu pääosin OKM:n rahoitusjärjestelmästä. Tämä kehitys johtaa osin epätarkoituksenmukaisiin koulutuskokonaisuuksiin ja tutkintopainotteisuuteen sekä vaikeuttaa opiskelijarekrytointia tilanteessa, jossa työmarkkinoilla on enenevästi avoimia täyttämättömiä työpaikkoja, joissa tutkinto ei ole rektytoitumisen edellytys.

Tämä tulee enenevästi esille työ- ja elinkeinohallinnon työnantajayhteyksissä.

Omaehtoinen koulutus

Omaehtoinen opiskelu on nostanut suosiotaan merkittävästi viime vuosina. Erityisesti naiset ovat hakeutuneet tähän koulutusmuotoon. Omaehtoisen opiskelun haasteena osaavan työvoiman saatavuusongelman ratkaisemisessa on niin ikään opiskelujen pitkä kesto verrattuna työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alan toteuttamaan työvoimakoulutukseen.

Myös omaehtoisen koulutuksen keskimääräisiä pituuksia tulisikin pyrkiä lyhentämään työelämän tarpeita paremmin vastaavaksi koko koulutusjärjestelmän ohjaamista kehittämällä enemmän alueiden ja työmarkkinoiden tarpeista lähteväksi.

Varsinais-Suomen ELY-keskus

Johtajan sijainen

Martti Rantala
Työelämäpalvelut yksikön päällikkö